

Utlåtande 2011: RII (Dnr 326-1282/2011)

Tillgänglighetsprojektet åren 1999 - 2010 Slutredovisning från trafik- och renhållningsnämnden

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.
Trafik- och renhållningsnämndens slutredovisning av Tillgänglighetsprojektet åren 1999-2010 godkänns.

Föredragande borgarrådet Ulla Hamilton anför följande.

Ärendet

I samband med kommunfullmäktiges budget för 1999 togs följande beslut:

”Arbetet med att åtgärda tillgänglighetsproblem måste intensifieras. Målsättningen är att i princip alla tillgänglighetsproblem skall vara avhjälpna till senast år 2010 och att Stockholm skall bli världens mest tillgängliga stad.”

Målet ändrades sedermera till att bli världens mest tillgängliga huvudstad.

I kommunfullmäktiges budget för 1999 återfinns även beslut om att under dåvarande gatu- och fastighetsnämnden avsätta 100 mnkr årligen under mandatperioden, fram till och med 2002. Tillgänglighetsfrågorna har därefter blivit kvar som en prioriterad fråga, med samma årliga budget fram till och med 2010. Inom dåvarande gatu- och fastighetsnämnden bildades Tillgänglighetsprojektet för att driva och organisera arbetet.

I samband med kommunfullmäktiges budget för 2003 beslutades att gatu- och fastighetsnämnden och stadsbyggnadsnämnden skulle ta fram ett förslag till basanpassning av tillgängligheten för personer med funktionsnedsättningar vid nyproduktion av bostäder och lokaler.

I november 2003 beslutade kommunfullmäktige (utl. 2003:93) att ge gatu- och fastighetsnämnden i uppdrag att, inom ramen för Tillgänglighetsprojektet, genomföra en kampanj riktad till stadens alla näringsidkare och anordnare av offentlig verksamhet. Syftet med kampanjen skulle vara att informera om vikten av att lokaler, kollektivtrafik och andra arrangemang är tillgängliga för alla och omfattas av de tillgänglighetsmål som staden och riksdagen ställt upp.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret och kommunstyrelsens handikappråd.

Stadsledningskontoret anser att arbetet för att öka tillgängligheten i staden är en viktig del för att nå stadens mål i Vision 2030. Ett Stockholm i världsklass innefattar att staden är tillgänglig och har god framkomlighet. Stadsledningskontoret konstaterar att stadens tillgänglighetsprojekt pågått under en lång tid och att en mängd åtgärder genomförts vilket inneburit att staden blivit betydligt mer tillgänglig men konstaterar samtidigt att det finns mycket kvar att åtgärda i den befintliga miljön. Stadsledningskontoret anser vidare att kommunfullmäktige fortsatt måste ha tydliga mål för vad nämnderna ska uppnå med tillgänglighetsarbetet och att dessa tydligt följs upp. Jämförelse kan göras med projektet ”Stockholm Ren och vacker” som gått från att vara en verksamhet som bedrivits i projektform till att bli en permanent verksamhet

Kommunstyrelsens handikappråd tycker verkligen att det är positivt med rapport över tillgänglighetsprojektet. Rådet hoppas på att staden fortsätter på den inslagna vägen och inte slutar nu när projektet är avslutat.

Mina synpunkter

Tillgänglighetsprojektets arbete avslutades den 31 december 2010. Nu går arbetet med att göra Stockholm tillgängligt från att vara ett projekt till att bli en naturlig del i verksamheten hos stadens nämnder och bolag.

Kommunfullmäktige har varje år sedan 1999, oavsett politisk majoritet i Stadshuset, avsatt 100 miljoner kronor för Tillgänglighetsprojektets arbete. Det har medfört att man har kunnat arbeta långsiktigt och systematiskt för att öka tillgängligheten i staden. Många hinder för människor med funktionsnedsättningar har tagits bort i stadsmiljön sedan 1999. Det har bidragit till att göra Stockholm till en bättre stad för alla. Men en hel del arbete återstår för att visionen om ett tillgängligt Stockholm i världsklass 2030 ska förverkligas.

Mycket har gjorts i staden för att skapa en ökad tillgänglighet. Projektet e-Adept väckte nyligen stor uppmärksamhet vid den stora internationella konferensen Living Labs Global som hölls i Kista i våras. e-Adept ökar tillgängligheten för äldre och för personer med funktionsnedsättningar med sin navigeringstjänst. Med hjälp av en mobiltelefon, en GPS-mottagare och annan navigeringsutrustning kan mobilen kommunicera med stadens lokala vägdatabas. Ett digitalt gångvägnät finns lagrat, med information om grävningsarbeten, uteserveringar, övergångsställen, cykelställ och annat som man kan behöva bli varnad för. När sedan användaren lägger in en start- och slutadress i sin mobil för en tänkt promenad så guidas han eller hon via en röst i mobilen och under promenaden får användaren också information om till exempel övergångsställen, trappor, vägarbeten med mera som kan dyka upp längs vägen. Resan kan planeras med eller utan kollektivtrafiken.

Tillgänglighetsprojektet har inneburit att bristerna som identifierats i tillgänglighetsplanerna systematiskt har betats av, stadsdel för stadsdel, stråk för stråk och år efter år. Dessa åtgärder har kompletterats med så kallade passa-på åtgärder, åtgärder för ökad tillgänglighet när någon annan aktör ändå är på plats. Dessutom har projektet fortsatt att göra åtgärder efter önskemål särskilt från handikappräden men även från privatpersoner.

De vanligast förekommande åtgärderna under åren har varit ombyggnader av övergångsställen, gångpassager och busshållplatser, kontrastmarkering och räcken i trappor, komplettering av sittplatser samt av armstöd på befintliga sittplatser, byte av gamla rännalar mot nya, räcke längs gångvägar samt att fälla in släta stråk i ytor med ojämn beläggning (t.ex. smågatsten).

Projektet har även hel- eller delfinansierat större åtgärder som ramper, nya toaletter och hissar samt större ombyggnader av exempelvis lekplatser och badplatser.

Inom kulturnämndens, idrottsnämndens och fastighetsnämndens ansvarsområden har bland annat skyltning och belysning förbättrats, toaletter och omklädningsrum byggts om samt dörröppnare och hissar installerats.

Många av de åtgärder som projektet utfört gynnar alla. Dörröppnare, hissar, nya rännalar, sänkningar med mera underlättar inte bara för personer med rörelsenedsättning utan gör livet lättare även för dem med barnvagn och dragväskor.

Jag instämmer i stadsledningskontorets påpekande att det under den tid som tillgänglighetsprojektet pågått byggts upp en bred kompetens och stora erfarenheter kring genomförande och planering av förbättrad tillgänglighet såväl inom trafik- och renhållningsnämnden som hos andra nämnder. Det är nu vik-

tigt att dessa kunskaper tas tillvara och används samt också sprids som goda exempel i staden.

Visionen för Stockholm år 2030 är en konkurrenskraftig och attraktiv storstad i världsklass. En stad i världsklass är en stad som välkomnar alla och som satsar såväl på fysisk tillgänglighet som på delaktighet i stort. Mycket har gjorts i detta projekt men nu börjar utmaningarna. Det är viktigt att vi alla tillsammans, i alla förvaltningar, styrelser och nämnder gemensamt arbetar för att visionen ska bli verklighet. Stadens program för delaktighet för personer med funktionsnedsättning är viktigt i detta avseende.

Bilaga

Reservationer m.m.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande gjordes av borgarråden *Karin Wanngård*, *Roger Mogert* och *Tomas Rudin* (alla S) enligt följande.

Vi anser inte att det räcker att man konstaterar att tillgänglighetsprojektet är slut. Vi Socialdemokrater avser inte att släppa målet om att Stockholm ska vara världens mest tillgängliga huvudstad.

Det finns mycket kvar att göra på området. Vi vill bland annat att staden ska göra en fortsatt översyn av tillgängligheten i stadens fastigheter och ta fram ett åtgärdsprogram för att avhjälpa hindren.

Kommunstyrelsens Handikappråd lyfter också den viktiga aspekten att man inte kan informera nog om varför åtgärderna behövs.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

Trafik- och renhållningsnämndens slutredovisning av Tillgänglighetsprojektet åren 1999-2010 godkänns.

Stockholm den

På kommunstyrelsens vägnar:
STEN NORDIN

Ulla Hamilton

Ylva Tengblad

ÄRENDET

Stadens tillgänglighetsprojekt startade i samband med att kommunfullmäktige i budget 1999 beslutade att årligen fram till 2010 avsätta 100 mnkr för tillgänglighetsskapande åtgärder med det uttalade målet att Stockholm ska bli världens mest tillgängliga stad. Målet ändrades sedan till att bli världens mest tillgängliga huvudstad.

Under projektets tid har en mängd åtgärder i syfte att öka tillgängligheten i staden genomförts. Den största delen har rört åtgärder i stadens gatumiljö såsom ombyggnad av övergångsställen, anpassning av busshållplatser och anpassning av trappor m.m. Förutom insatser i gatumiljön har tillgänglighetsåtgärder genomförts i stadens fastigheter och i kultur- och idrottsanläggningar. Insatser har även gjorts för att förbättra tillgängligheten till information och kommunikation, engagemang i ett flertal utvecklingsprojekt och insiktsutbildningar har genomförts som en del i ett attitydförändringsarbete.

Projektets huvudsyfte har varit att skapa en bättre tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Projektets resurser har därför till största delen gått till fysiska åtgärder. För att nå framgång med åtgärderna har ett heltäckande arbete kring utformningsprinciper, åtgärdsplaner samt erfarenhetsåterföring genomförts.

Trafik och renhållningsnämnden

Trafik och renhållningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 19 maj 2011 enligt trafikkontorets förslag:

- 1 Trafik- och renhållningsnämnden godkänner slutredovisning avseende Tillgänglighetsprojektet åren 1999-2010.
- 2 Trafik- och renhållningsnämnden överlämnar kontorets redovisning till kommunfullmäktige för kännedom.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordföranden Emilia Hagberg m.fl. (MP), Malte Sigemalm m.fl. (S) och Claudia Jimenéz Guala (V), *bilaga*.

Trafikkontorets tjänsteutlåtande daterat 2 mars 2011 har i huvudsak följande lydelse.

Bakgrund och mål

I kommunfullmäktiges beslut om budget för 1999 togs följande beslut:

”Arbetet med att åtgärda tillgänglighetsproblem måste intensifieras. Målsättningen är att i princip alla tillgänglighetsproblem skall vara avhjälpta till senast år 2010 och att Stockholm skall bli världens mest tillgängliga stad.”

Målet ändrades sedermera till att bli världens mest tillgängliga huvudstad.

I kommunfullmäktiges beslut om budget för 1999 återfinns även beslut om att under gatu- och fastighetsnämnden avsätta 100 mnkr årligen under mandatperioden, fram till och med 2002. Tillgänglighetsfrågorna har därefter blivit kvar som en prioriterad fråga, med samma årliga budget fram till och med 2010, oberoende av majoritetsförhållandena i Stadshuset.

På gatu- och fastighetskontoret bildades Tillgänglighetsprojektet för att driva och organisera arbetet.

Uppdragets förutsättningar

Inför projektstarten 1999 gavs följande förutsättningar. Arbetet skulle initialt bestå av två personer i en projektledning. Anslaget kunde användas för såväl ny-, ombyggnads- som utvecklingsprojekt samt för total- eller delfinansiering. Åtgärder för att förbättra tillgängligheten för personer med rörelsenedsättning eller för personer med synnedsättning till stadens fastigheter och i den offentliga miljön skulle i första hand prioriteras.

Direktiv gavs att inhämta synpunkter från gatu- och fastighetsnämndens handikappråd, liksom att hålla kontinuerlig kontakt med rådet och stadsdelsförvaltningarna. Inriktningsbeslut på projektplaner skulle tas av gatu- och fastighetsnämnden. I direktiven ingick också att återredovisa projektets arbete i samband med kvartalsrapporter och bokslut till nämnden.

Tillkommande uppdrag

I stadens budget för 2003 togs beslut att gatu- och fastighetsnämnden och stadsbyggnadsnämnden skulle ta fram ett förslag till basanpassning av tillgängligheten för personer med funktionsnedsättningar vid nyproduktion av bostäder och lokaler.

I november 2003 beslutade kommunfullmäktige (utl. 2003:93) att ge gatu- och fastighetsnämnden i uppdrag att, inom ramen för Tillgänglighetsprojektet, genomföra en kampanj riktad till stadens alla näringsidkare och anordnare av offentlig verksamhet. Syftet med kampanjen skulle vara att informera om vikten av att lokaler, kollektivtrafik och andra arrangemang är tillgängliga för alla och omfattas av de tillgänglighetsmål som staden och riksdagen ställt upp.

Kampanjen skulle genomföras i nära samarbete med handikapprörelsen och näringslivets organisationer. Beslutet grundades på en motion (2001:64) av Ann-Marie Strömberg (v).

I januari 2005 inkom Roger Mogert (s) med en skrivelse till gatu- och fastighetsnämnden om att instifta ett pris för god tillgänglighet. Efter ett tjänsteutlåtande från kontoret till nämnden gick ärendet vidare för beslut till Kommunstyrelsen. I september 2005 togs beslut i kommunstyrelsen att ett S:t Julianpris skulle instiftas och delas ut varje år den 16 februari från år 2006 till 2010. Kostnaderna skulle tas inom ramen för Tillgänglighetsprojektet. Syftet med priset skulle vara att uppmuntra fastighetsägare och lokalinnehavare att vidta åtgärder. Priset skulle tilldelas någon fastighetsägare och lokalinnehavare som förutom en i övrigt hedersam verksamhet hade utfört insatser för att förbättra tillgänglighet för funktionshindrade.

Handikappolitiskt program för Stockholms stad

1999 beslutade kommunfullmäktige om en handikapplan för Stockholms stad. Från 2000 skulle samtliga stadsdelsnämnder, facknämnder och bolagsstyrelser upprätta handikapplaner inom sina egna verksamhetsområden och utvärdera dem varje år. Under punkten tillgänglighet sades att "all ny- och ombyggnation ska planeras så att byggnaderna blir tillgängliga för alla. De brister som finns i befintliga inre och yttre miljöer ska successivt åtgärdas".

Handikapplanen ersattes 2004 med det Handikappolitiska programmet för Stockholms stad. Programmet följer den nationella handlingsplanens intentioner, det vill säga att personer med olika funktionsnedsättningar ska kunna ta del av hela samhällets utbud på samma villkor som andra. Programmet är ett styrdokument för stadens samtliga nämnder och styrelser och det gällde fram till 2010. Ett nytt program, "Program för delaktighet för personer med funktionsnedsättning" är under framtagande.

Nationell påverkan

Under projektets tolv år har stora förändringar skett inom svensk och nationell handikappolitik samt i svensk bygglagstiftning. Förändringarna har påverkat projektets arbete och i många fall gett en extra tyngd åt frågorna.

En handlingsplan för handikappolitiken, "Från patient till medborgare", antogs av Riksdagen år 2000. Programmet grundar sig på FN:s standardregler för att tillförsäkra personer med funktionsnedsättning full delaktighet och jämlikhet. Planen sträcker sig fram till år 2010 och involverar alla samhällsområden.

I "Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken" betonas vikten av att kommunerna upprättar övergripande program för sitt tillgänglighetsarbete. Dåvarande Kommunförbundet tog 2003 fram en idéskrift, "Tillgänglig stad", som skulle hjälpa kommunerna att upprätta tillgänglighetsplaner.

Från och med 2001 gäller enligt plan- och bygglagen, PBL 17 kap 21 a § om enkelt avhjälpna hinder: "I byggnader som innehåller lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser skall enkelt avhjälpna hinder mot lokalernas och platsernas tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga undanröjas".

År 2008 ratificerade Sverige FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, vilket innebär att Sverige är juridiskt bundet av konventionens

innehåll. Enligt konventionen kan den som upplever sina rättigheter kränkta klaga till en övervakningskommitté.

Ärendets beredning

Trafik- och renhållningsnämndens handikappråd har haft möjlighet att lämna synpunkter på tjänsteutlåtandet.

Analys och konsekvenser

Ett strukturerat arbete

Projektets huvudsyfte har varit att skapa en bättre tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Projektets resurser har därför till största delen gått till fysiska åtgärder. För att nå framgång med åtgärderna har ett heltäckande arbete kring utformningsprinciper, åtgärdsplaner samt erfarenhetsåterföring genomförts.

Stadens riktlinjer

Sedan 1987 har Stockholm haft riktlinjer för en tillgänglig och användbar utemiljö, i det så kallade ”Utemiljöprogrammet”. Dessa riktlinjer var vid projektets start i behov av revidering och komplettering och 2001 fastställdes de nya riktlinjerna, ”Stockholm – en stad för alla” i gatu- och fastighetsnämnden.

Ytterligare en revidering har utförts framför allt på grund av förändringar i lagstiftningen men också med anledning av det politiska uppdraget att även omfatta innemiljön. ”Stockholm – en stad för alla. Handbok för utformning av en tillgänglig och användbar miljö” blev klar under 2008. Handbokens innehåll sammanfaller numera i många fall med Boverkets föreskrifter. Den behandlar både ute- och innemiljön och är avsedd att vara ett underlag för planerare, projektörer, arkitekter, byggherrar, utförare, handikapporganisationer, handikappråd och förtroendevalda.

Tillgänglighetsplaner och inventeringar av utemiljön

Under projektets första år utfördes åtgärder främst på önskemål från enskilda personer, handikappråden eller utifrån gamla idéer som inte blivit utförda. År 2000 antog riksdagen regeringens proposition ”Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken”. I planen betonas vikten av att kommunerna upprättar övergripande program för sitt tillgänglighetsarbete. Under 2002 påbörjade projektet ett arbete med att upprätta tillgänglighetsplaner för Stockholm.

Det fattades beslut om att upprätta en plan för varje stadsdelsnämndsområde, som 2003 var 18 till antalet, och att göra en metodikdel som var gemensam för alla. I arbetet deltog bland annat de lokala handikappråden, stadsdelsförvaltningarna, färdtjänsten och SL. I varje stadsdel lokaliserades de mest prioriterade stråken. Stråken inventerades utifrån en framtagen inventeringsmetod. Inventeringarna genomfördes av praktikanter från högskolorna. Materialet laddades sedan ner i en databas, den så kallade Tillgänglighetswebben. Resultatet av inventeringarna sammanställdes i en tillgänglighetsplan för stadsdelen. Tillgänglighetswebben är idag ett arbetsredskap för att hålla rätt på hur stor andel av exempelvis övergångsställen, busshållplatser och trappor som är åtgärdade.

Projektet deltog också i dåvarande kommunförbundets arbete med framtagandet av

idéskriften ”Tillgänglig stad”, som skulle utgöra en metod för kommunerna att upprätta tillgänglighetsplaner.

Fysiska åtgärder

Bristerna som identifierats i tillgänglighetsplanerna har systematiskt betats av, stadsdel för stadsdel, stråk för stråk och år efter år. Dessa åtgärder har kompletterats med så kallade passa-på åtgärder, åtgärder för ökad tillgänglighet när någon annan aktör ändå är på plats. Dessutom har projektet fortsatt att göra åtgärder efter önskemål särskilt från handikappräden men även från privat-personer.

De vanligast förekommande åtgärderna under åren har varit ombyggnader av övergångsställen, gångpassager och busshållplatser, kontrastmarkering och räcken i trappor, komplettering av sittplatser samt av armstöd på befintliga sittplatser, byte av gamla räändalar mot nya, räcke längs gångvägar samt att fälla in släta stråk i ytor med ojämn beläggning (t ex smågatsten).

Projektet har även hel- eller delfinansierat större åtgärder som ramper, nya toaletter och hissar samt större ombyggnader av exempelvis lekplatser och badplatser.

Inom kulturförvaltningens, idrottsförvaltningens och fastighetsförvaltningens ansvarsområden har bland annat skyltning och belysning förbättrats, toaletter och omklädningsrum byggts om samt dörröppnare och hissar installerats.

Många av de åtgärder som projektet utfört gynnar alla. Dörröppnare, hissar, nya räändalar, sänkning med mera underlättar inte bara för personer med rörelsenedsättning utan gör livet lättare även för de med barnvagn och dragväskor. En tydlig miljö där en person med nedsatt orienteringsförmåga kan klara sig själv underlättar för många andra, till exempel turister.

Utveckling, utvärdering och uppföljning

För att säkerställa att åtgärder och ombyggnader har fått förväntat resultat har projektet också utfört ett antal utvärderingar. Bland annat har utvärderingar gjorts av olika utförande på kontrastmarkering i trappa, metoder för separering av gående och cyklister samt lekplatsers tillgänglighet för barn och vuxna med funktionsnedsättning.

För att skapa en ökad tillgänglighet behöver även nya lösningar och produkter tas fram. Projektet har bland annat varit aktivt i ”Värdig Entré” som är ett samarbetsprojekt som syftar till att utveckla tillgänglighetsskapande lösningar för äldre kulturhistoriska byggnader.

”Värdig entré” har framförallt jobbat med entrélösningar men även med till exempel att utveckla nya lösningar för kontrastmarkering i trappor. Exempel på platser där tillgängligheten förbättrats är Stadshuset, Liljevalchs och Folkoperan.

Ett långsiktigt arbete och avsatta medel

Projektet har pågått från 1999 till 2010, oavsett politisk majoritet. De öronmärkta pengarna för att bygga om och komplettera den redan byggda miljön har varit en förutsättning för den mängd ombyggnader och åtgärder som skett. Pengarna har också satt fokus på tillgänglighetsfrågan. De avsatta medlen och projektets långsiktighet har

varit mycket viktiga framgångsfaktorer.

Satsningar behöver en planeringsfas innan de stora ekonomiska medlen avsätts. På gatu- och fastighetskontoret fanns ingen beredskap för en budgetökning från 5 mnkr till 100 mnkr, vilket fick till följd att projektet inte klarade av att göra åtgärder för hela budgeten 1999.

Det har tagit tid att jobba in tillgänglighetsfrågorna som en naturlig del i verksamheten. För att få med tillgänglighetsfrågorna i kontorets övriga projekt valde man att i projektets början delfinansiera en del av kontorets övriga projekt. Under senare år har arbetet med att få in tillgänglighetsfrågorna som en naturlig del i ny- och ombyggnadsprojekt gett resultat.

Kommunikation och påverkbara förväntningar

Målet "Världens mest tillgängliga huvudstad" var högt ställt och förväntningarna på projektet blev därigenom stora, särskilt från handikapporganisationerna. Några kriterier kopplades aldrig till målet och projektet har inte heller haft tydliga direktiv kring arbetets omfattning. Tillgänglighetsbegreppet är brett och det är många aktörer som måste samverka för att öka tillgängligheten. Målet "Världens mest tillgängliga huvudstad" omfattar mer än vad som faller inom stadens och projektets ansvar. Detta har skapat förväntningar på förbättringar som projektet inte haft full rådighet över. Exempel på brister som ofta lyfts fram är otillgänglighet i kollektivtrafiken, vilket till stor del är landstingets ansvar och otillgängliga entréer, där fastighetsägarna är ansvariga.

Projektledningen tog tidigt beslut om att årligen göra åtgärder i alla stadsdelsnämndsområden. Alla skulle vara delaktiga och börja tänka tillgänglighet. Detta arbetssätt medförde att alla fick del av åtgärderna men åtgärderna blev inte så många på varje plats. Därigenom kom det också att dröja innan förändringarna började synas trots stadens stora satsning. Handikapporganisationerna var kritiska till den upplevda låga takten men en attitydförändring har skett i takt med att stadens park- och gatumiljöer blivit allt mer tillgängliga.

Påverkansmöjlighet och samarbete

Både projektledning och avsatta medel för projektet har varit placerat på trafikkontoret. Projektet har därigenom haft god tillgång till teknisk kunskap, särskilt med avseende på stadens utemiljö. Projektet har haft en förankring i verksamheten som varit positiv både vad det gäller utförande av åtgärder och sakkunskap vid utformningsprinciper.

Genom att budgeten legat på trafikkontoret har fokus trots att medel även avsatts till andra förvaltningar, hamnat på trafikkontorets ansvarsområde.

Projektet har setts som stadens tillgänglighetsarbete. Projektets placering på en fackförvaltning har dock inneburit vissa svårigheter som exempelvis att påverka andra förvaltningar, driva påverkansarbete och samarbete med externa aktörer samt att föra en dialog med politiker.

Kampanjerna i samband med utdelningen av S:t Julianpriset och andra informationskampanjer har ökat medvetenheten kring tillgänglighetsfrågorna men inte gett resultat i form av ombyggnationer. Bättre tillgänglighet har skapats vid de tillfällen då projektet haft direktkontakt, samarbete och dialog med berörda aktörer.

Ett framgångsrikt tillgänglighetsarbete kräver ett gott samarbete och dialog med handikapprörelsen. Projektet har vid flertalet tillfällen tagit hjälp av handikappråden eller handikapporganisationerna. I arbetet med att ta fram stadsdelsvisa tillgänglighetsplaner har projektet samarbetat med bland annat de lokala handikappråden. Deras lokalkännedom har varit viktig i arbetet. För utbyte av information och synpunkter har också kontinuerliga besök gjorts hos både de lokala handikappråden och trafik- och renhållningsnämndens handikappråd.

Personer med olika typer av funktionsnedsättning har även deltagit vid utvärdering av trappor, lekplatser och separering mellan gående och cyklister samt vid utvecklings- och samarbetsprojekt som "Värdig entré". Arbetet med att ta fram ett digitalt navigeringshjälpmedel för personer med synnedsättning har skett i nära samarbete med SRF (De synskadades riksförbund). Även vid framtagandet av handböcker och andra utformningsdirektiv har representanter från handikapporganisationerna deltagit.

Ökad kunskap

Kunskap och förståelse är viktigt för att skapa en god tillgänglighet och användbarhet. Projektet har under sina tolv år vid flertalet tillfällen arrangerat insiktsutbildningar. Vid dessa tillfällen har deltagarna bland annat fått testa att ta sig fram i rullstol samt gå med synnedsättning i utemiljön.

Utbildningarna har varit mycket uppskattade och utvärderingarna som utförts i samband med utbildningarna visar att i stort sett alla deltagare tycker att de fått ökade kunskaper och en ökad insikt om hur det kan vara att ta sig fram med en funktionsnedsättning.

För att skapa en god tillgänglighet måste alla i en byggprocess ha insikt och förståelse. Vid de senaste omgångarna av insiktsutbildningarna har därför bredden på de som erbjudits utbildning ökat till att omfatta hela kedjan från konsulter till entreprenörer. Även förtroendevalda har erbjudits och deltagit vid insiktsutbildningar.

För att inte skapa ny otilgänglighet har projektdeltagare med tillgänglighetskompetens deltagit vid ett stort antal ny- och ombyggnadsprojekt. Därigenom har fördyrande ombyggnationer förhindrats, bättre tillgänglighet skapats och framför allt har diskussionerna i projekten bidragit till att kunskapen kring tillgänglighetsfrågorna ökat hos projektdeltagarna.

Goda exempel

Projektet har via många kanaler jobbat med att visa exempel på lösningar. De som arbetat med tillgänglighetsfrågor har genom åren medverkat vid många föredrag och seminarier. Oftast har presentationerna byggt på exempel från verkligheten, vilket av åhörarna brukar vara mycket uppskattat. Även i handboken "Stockholm – en stad för

alla" visas fotografier med exempel på god tillgänglighet.

Utdelningen av S:t Julianpriset har varit ett annat sätt att lyfta fram goda exempel och inspirera andra aktörer än staden till att göra åtgärder för att öka tillgängligheten.

Projektet har också tagit emot ett stort antal studiebesök, både nationella och internationella.

Projektet "e-Adept" presenterades på ITS-kongressen i Stockholm 2009 och projektet "Värdig Entré" presenterades på världsutställningen i Shanghai 2010.

Inte bara fysisk tillgänglighet

Tillgänglighet handlar inte bara om den fysiska miljön. Inom ramarna för Tillgänglighetsprojektet har även ett antal projekt som inte handlat om fysisk tillgänglighet finansierats. Fyra sådana exempel är "Entré Stockholm", "e-Adept", toalettguiden samt textade föreställningar på Stadsteatern. "Entré Stockholm" är en guide som visar entréer och lokalers tillgänglighet på ett objektivt sätt. "e-Adept" är ett tekniskt hjälpmedel för personer med synnedsättning att kunna hitta i staden och toalettguiden är en sammanställning av stadens offentliga toaletter.

Tidplan

Projektet började 1999 och avslutades 2010. Projektet har bestått av ett stort antal större och mindre projekt. Till största delen har dessa projekt påbörjats och avslutats samma år men vissa mer omfattande projekt har löpt över flera år.

Projektorganisation

Redan före 1999 arbetade tre personer på gatu- och fastighetskontorets regioner med tillgänglighetsfrågor men med en betydligt mindre budget (ca 5 mnkr/år under mandatperioden 1995-1998). För att hantera den nya situationen krävdes en större organisation och en projektledning. Personer både inom projektet och från övriga avdelningar på kontoret har varit projektledare för åtgärder finansierade av projektets medel. Konsulter har anlåtats för bygglledning och projektering. För genomförandet har entreprenörer upphandlats. Projektet har också anlitat praktikanter och haft examensarbetare.

Projektansvar

I samband med kommunfullmäktiges beslut att starta Tillgänglighetsprojektet lades ansvaret för projektet på dåvarande gatu- och fastighetsnämnden. Våren 2005 genomfördes en omorganisation av de tekniska förvaltningarna. Gatu- och fastighetskontoret delades upp i ett trafikkontor och ett exploateringskontor.

Fastighetsförvaltningen gick samman med saluhallsförvaltningen till ett fastighets- och saluhallskontor. Tillgänglighetsprojektet placerades på trafikkontoret.

Ansvaret för projektets budget på 100 mnkr per år lades på gatu- och fastighetsnämnden och efter omorganisationen på trafiknämnden och senare på trafik- och renhållningsnämnden. Även idrottsförvaltningen, kulturförvaltningen, fastighetsförvaltningen samt stadsbyggnadskontoret har disponerat medel från det årliga anslaget om 100 mnkr. Ansvaret för planering och genomförande av åtgärder, budgethållning samt

återrapportering till projektet har legat på respektive förvaltning.

Ekonomi

Projektet har under åren 1999 till 2010 haft en årlig budget på 100 mnkr. De bokförda värdena för projektets arbete har varit följande:

1999	47,5 mnkr	2005	98,4 mnkr
2000	131,6 mnkr	2006	98,4 mnkr
2001	102,8 mnkr	2007	110,3 mnkr
2002	102,4 mnkr	2008	98,1 mnkr
2003	100,5 mnkr	2009	95,7 mnkr
2004	119,9 mnkr	2010	88,1 mnkr

Sammanlagt har totalt ca 1193,6 mnkr disponerats av de budgeterade medlen på 1 200,0 mnkr. I de årligt redovisade bokförda värdena ligger också intäkter på totalt ca 23,7 mnkr. De utgörs dels av statsbidrag från Trafikverket (tidigare Vägverket) för att göra kollektivtrafiken tillgänglig, till exempel genom ombyggnader av busshållplatser, dels från Vinnova (forskning och innovation för hållbar tillväxt) för utveckling av projektet "e-Adept".

För gatu- och fastighetskontoret, som under mandatperioden 1995-1998 arbetat med en tillgänglighetsbudget på knappt 5 mnkr, blev omställningen för år 1999 stor. Man såg inga möjligheter att under året planera och genomföra lämpliga åtgärder för 100 mnkr. Kontoret föreslog därför att budgeten i stället under det första året skulle reduceras till 35 mnkr. Nämnden tog beslutet att åtminstone 50 mnkr skulle kunna arbetas upp. Vid redovisningen av 1999 kunde konstateras att 47,5 mnkr upparbetades det första året.

Under åren 2000 till 2010 har kulturförvaltningen disponerat totalt 56,2 mnkr ur Tillgänglighetsprojektets budget och idrottsförvaltningen 97 mnkr. De medel som idrottsförvaltningen disponerat har värdeöverförts till idrottsförvaltningen i egenskap av fastighetsägare och förvaltare.

För att göra de fastigheter som fastighetskontoret ansvarar för tillgängliga, har fastighetskontoret från år 2000 till 2010 disponerat 34,2 mnkr ur projektets budget. När projektets arbete startade 1999 låg dessa fastigheter inom gatu- och fastighetskontorets ansvarsområde. Efter omorganisationen har tillgänglighets-arbetet fortsatt i dessa fastigheter. Av detta historiska skäl har någon värdeöverföring inte skett till fastighetskontoret från trafikkontoret, utan ersättningen har erhållits som ett bidrag.

Stadsbyggnadskontorets avdelning för bostadsanpassning har under åren 1999 till

2010 disponerat 14,4 mnkr för tillgänglighetsguiden Entré Stockholm.

Tillgänglighetsprojektets årliga åtgärdsprogram har varje år varit en bilaga till kontorets verksamhetsplan. Uppföljning av ekonomin har utförts vid varje tertiärrapport. En årlig sammanställning och redovisning av utfört arbete har bifogats kontorets årsberättelse.

Dokumentation

En övergripande dokumentation av projektets arbete har sammanställts i boken "Stockholm – staden för alla, Tolv år med Tillgänglighetsprojektet". I boken finns också en dvd med 23 filmer som bygger på samma innehåll som boken. Boken samt filmerna går att ladda ner på www.stockholm.se/tillganglig.

Fortsatt arbete

Tillgänglighetsprojektets arbete har inneburit en klart ökad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning på stadens mark och även i stadens fastigheter. Det finns dock mycket kvar att göra tills Stockholm är en stad för alla. Tillgänglighetsfrågorna ska fortsättningsvis vara en naturlig del i alla projekt men för de platser där brister fortfarande kvarstår och inga andra projekt planeras behöver medel för ökad tillgänglighet även fortsättningsvis avsättas. Trafik- och renhållningsnämnden har tagit ett genomförandebeslut på 46 mnkr för investeringsåtgärder under 2011 samt har i sitt flerårsprogram avsatt 40 mnkr per år under åren 2012 till 2014.

Tillgänglighetsfrågorna har genom stadens stora satsning fått ett stort genomslag på trafikkontoret. Arbetet med att gå från projekt till den ordinarie verksamheten fortsätter. Det nya programmet "Program för delaktighet för personer med funktionsnedsättning" kommer att ligga till grund för arbetet. I arbetet med implementeringen av programmet är det också viktigt att trafik- och renhållningsnämndens handikappråd deltar.

Enligt stadens budget krävs att alla stadens nämnder och bolag tar ett ansvar och ser tillgänglighetsfrågorna som en naturlig beståndsdel i den dagliga verksamheten. Trafikkontoret behöver även fortsättningsvis öka sin egen samt efterfråga andras kunskap kring tillgänglighetsfrågorna, säkerställa att ny- och ombyggnader blir tillgängliga och användbara samt samverka med andra aktörer.

En stad i världsklass är en stad för alla!

BEREDNING

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret och kommunstyrelsens handikappråd.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 2 september 2011 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret anser att arbetet för att öka tillgängligheten i staden är en viktig del för att nå stadens mål i Vision 2030. Ett Stockholm i världsklass innefattar att staden är tillgänglig och har god framkomlighet.

Stadens tillgänglighetsprojekt startade i samband med att kommunfullmäktige i budget 1999 beslutade att årligen fram till 2010 avsätta 100 mnkr för tillgänglighetsskapande åtgärder med det uttalade målet att Stockholm ska bli världens mest tillgängliga stad. Målsättningen var i princip att alla tillgänglighetsproblem skulle vara avhjälpna senast år 2010. Målet ändrades sedan till att bli världens mest tillgängliga huvudstad. Första året fick dåvarande gatu- och fastighetsnämnden 100 mnkr i investeringsmedel och kultur- och idrottsnämnden fick 5 mnkr. Därefter har 100 mnkr för tillgänglighetsåtgärder årligen lagts på motsvarande trafik- och renhållningsnämndens investeringsbudget men idrottsnämnden har disponerat cirka 10 mnkr/år och kulturnämnden cirka 5 mnkr/år. Även fastighetsnämnden m.fl. har fått del av medlen avsatta för tillgänglighetsåtgärder.

Under projektets tid har en mängd åtgärder i syfte att öka tillgängligheten i staden genomförts. Den största delen har rört åtgärder i stadens gatumiljö såsom ombyggnad av övergångsställen, anpassning av busshållplatser och anpassning av trappor m.m. Förutom insatser i gatumiljön har tillgänglighetsåtgärder genomförts i stadens fastigheter och i kultur- och idrottsanläggningar. Insatser har även gjorts för att förbättra tillgängligheten till information och kommunikation, engagemang i ett flertal utvecklingsprojekt och insiktsutbildningar har genomförts som en del i ett attitydförändringsarbete. Totalt har cirka 1 193,6 mnkr satsats på tillgänglighetsskapande åtgärder fram till 2010. I samband med budget för 2011 avsattes, under Central medelsreserv 4, medel för tillgänglighetsinvesteringar om totalt 50 mnkr. Medel har fördelats ut i samband med tertialrapport 1 2011 i syfte att slutföra tidigare planerade projekt eller av andra skäl åtgärda brister som inte kunnat inrymmas inom nämndernas ordinarie investeringsbudget för 2011. Stadsledningskontoret vill framhålla att det under den tid tillgänglighetsprojektet pågått även genomförts en rad tillgänglighetsskapande åtgärder utanför projektets ramar, i olika investeringsprojekt t.ex. i samband med nyexploatering och ombyggnad.

Stadsledningskontoret anser att det i samband med projektets start borde ha formulerats tydligare metoder och mål för projektet, vilket skulle ha underlättat uppföljningen

av projektet. Stadsledningskontoret konstaterar att det i ett senare skede har gjorts en konkretisering av målet i samband med framtagandet av Handikappolitiskt program för Stockholm stad, som fastställdes av kommunfullmäktige i december 2004. I detta program framgår följande: ”Nämnder och styrelser ska tillse att stadens verksamheter och anläggningar senast år 2010 är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning så att de har möjlighet att såväl besöka som aktivt utöva sina kulturella, fritids- och idrottsintressen samt sin religion. Nämnder och styrelser ska verka för att detta genomförs även av ickekommunala verksamhetsutövare. Nämnder och styrelser bör i största möjliga utsträckning förlägga sina evenemang, konferenser m.m. till lokaler som uppfyller kraven på tillgänglighet och användbarhet”. Sedan 2009 finns en indikator som följer upp upplevelsen av Stockholm som en tillgänglig stad.

Att kunna bedöma om målet med tillgänglighetsprojektet uppfyllts, dvs. att Stockholm ska bli världens mest tillgängliga huvudstad, är givetvis mycket svårt då det inte finns någon enhetlig metod eller jämförbara kriterier för att mäta tillgängligheten i olika städer i världen. Stadsledningskontorets uppfattning är att tillgänglighetsprojektet i staden ändå måste anses som framgångsrikt och vill samtidigt framhålla att det är bra att sätta en tydlig bild, en utmanande vision. Den mängd av tillgänglighetsförbättrade åtgärder som genomförts under projektet har väsentligt förbättrat möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att röra sig i staden. De har också inneburit stor nytta för äldre, personer med dragväskor eller barnvagnar samt personer som fått en tillfällig skada m.m. att ta sig fram. Att arbetet varit framgångsrikt visar också de uppföljningar som gjort av projektet under projektets genomförandetid.

Stadsledningskontoret konstaterar att stadens tillgänglighetsprojekt pågått under en lång tid och att en mängd åtgärder genomförts vilket inneburit att staden blivit betydligt mer tillgänglig men konstaterar samtidigt att det finns mycket kvar att åtgärda i den befintliga miljön. Kontoret anser därför att ett fortsatt arbete med tillgänglighetsfrågor även framgent kommer att vara en viktig del för att nå stadens långsiktiga mål om en stad i världsklass. Det krävs ett fortsatt kontinuerligt arbete för att undanröja de hinder som kvarstår i den befintliga stadsmiljön och i stadens lokaler och att säkerställa att nya hinder inte tillkommer. För att långsiktigt kunna öka tillgängligheten i staden är det av avgörande betydelse att kraft läggs på att beakta tillgänglighetsfrågorna i tidiga skeden vid planering av nya bostäder, anläggningar och infrastruktur. I detta fortsatta arbete är det angeläget att alla stadens nämnder och bolag tar ett ansvar och fortsätter att prioritera tillgänglighetsfrågorna. Frågorna ska vara en del i den löpande verksamheten inom respektive nämnds ansvarsområde. De åtgärder som behöver göras inom respektive nämnds ansvarsområde ska i enlighet med beslut i stadens budget för 2011 i fortsättningen finansieras inom nämndernas budget. Kontoret anser det nödvändigt med en kostnadsmedvetenhet gällande tillgänglighets-åtgärder för att långsiktigt genomföra de mest effektiva åtgärderna för staden både ur funktions- och driftsynpunkt. Att implementera ett tillgänglighetsperspektiv behöver inte bli dyrare om det sker vid nyproduktion, det handlar om att välja rätt utformning från början.

Stadsledningskontoret konstaterar att det under den tid som tillgänglighetsprojektet pågått byggts upp en bred kompetens och stora erfarenheter kring genomförande och planering av förbättrad tillgänglighet, inom trafik- och renhållningsnämnden som har haft organisationen för projektet, men även inom andra nämnder. Stadsledningskontoret vill framhålla vikten av att dessa kunskaper tas till vara och används samt också sprids som goda exempel i staden.

Stadsledningskontoret anser att kommunfullmäktige fortsatt måste ha tydliga mål för vad nämnderna ska uppnå med tillgänglighetsarbetet och att dessa tydligt följs upp. Jämförelse kan göras med projektet ”Stockholm Ren och vacker” som gått från att vara en verksamhet som bedrivits i projektform till att bli en permanent verksamhet. En framgångsfaktor här kan vara tydligt angivna mål av kommunfullmäktige och riktade resurser som noga följs upp med indikatorer och lägesrapporter

Kommunstyrelsens handikappråd

Kommunstyrelsens handikappråds yttrande daterat den 12 september 2011 har i huvudsak följande lydelse.

Kommunstyrelsens handikappråd tycker verkligen att det är positivt med rapport över tillgänglighetsprojektet.

Rådet hoppas att de KHR som har haft huvudansvaret för projektet har fått en mer kontinuerlig redovisning av projektet. Kommunstyrelsens handikappråd har saknat en årlig redovisning av projektet. Främst för att hålla sig informerad om läget och vilka planer som funnits.

Vi tycker verkligen att det är ett bra initiativ som togs 1998. Den politiska ambitionen var att Stockholm skulle vara världens mest tillgängliga stad 2010. Rådet hoppas på att staden fortsätter på den inslagna vägen och inte slutar nu när projektet är avslutat.

En sak som är viktigt att påpeka är det att man kan inte informera nog om varför man gör denna åtgärd. Detta för att få en större förståelse bland den breda allmänheten.

RESERVATIONER M.M.

Trafik och renhållningsnämnden

Särskilt uttalande lämnas av vice ordföranden Emilia Hagberg m.fl. (MP), Malte Sigemalm m.fl. (S) och Claudia Jimenéz Guala (V) enligt följande.

Stockholms stad måste ha ett heltäckande arbete för att förbättra tillgängligheten. Stadens funktionsombudsman har utvärderat målsättningen att Stockholm år 2010 skulle vara världens mest tillgängliga huvudstad. Utvärderingen slår fast att borttagande av enkelt avhjälpna hinder behöver intensifieras, att det finns ett fortsatt behov av utbildning och kompetensutveckling samt av heltäckande inventering av offentliga lokaler. Dessutom behöver det ställas tuffare krav på tillgänglighet vid bebyggelse och det behövs en tydlig organisation för att driva på och implementera tillgänglighetsarbetet. Det saknas tillräckliga medel i Trafik- och renhållningsnämndens budget för att intensifiera tillgänglighetsarbetet och vi befarar att det biträdande borgarrådet för tillgänglighetsfrågor inte har rätt verktyg för att kunna bedriva ett effektivt arbete. Ambitionen att göra Stockholm till världens mest tillgängliga huvudstad 2010 misslyckades och staden måste vidta konkreta åtgärder för att återskapa trovärdigheten inom detta område. Därför är det olyckligt att projektet läggs ner och mindre medel avsätts framöver.